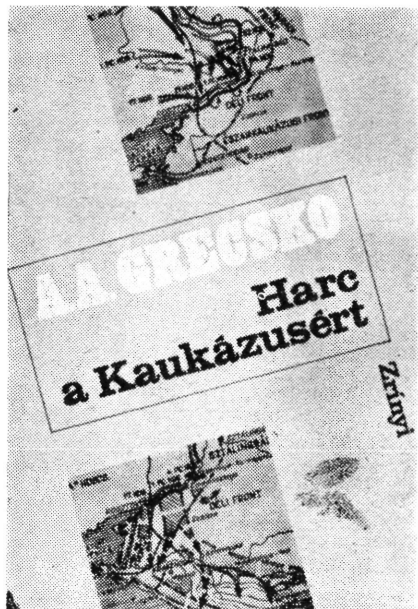

SZEMLE

A. A. GRECSKO:

HARC A KAUKÁZUSÉRT

(Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1970. 544 o.)

A második világháború hadieseményeivel foglalkozó marxista hadtörténeti irodalom ismét gazdagodott egy új művel: szerzője A. A. Grecsko, a Szovjetunió marsallja.

A Nagy Honvédő Háború harccselekményei sorában jelentős szerepet játszott a Kaukázusért vívott csata, mely egy és negyedévig tombolt a Fekete-tenger és a Kaszpi-tenger térségében, s mint a védelmi és támadó hadműveletek komplexumaként vonult be a szovjet hadművészet történetébe.

Mint ismeretes, e gigantikus küzdelemsorozatban a Vörös Hadsereg — szerfölött nagy vér- és anyagi áldozat árán — megvédelte a Kaukázus egységét, népének függetlenségét. A fasiszta német katonai vezetésnek azok a tervei, hogy megkaparintsa Észak-Kaukázus gazdag gabonaföldjeit, olaj és más nyersanyagkincseit, dugába dőlt, de meghíusult az a vágyálma is, hogy a Kaukázus birtokbavétele után, Közel-Kelet felé törve és a Rommelféle Afrika-hadtesttel találkozva bezárja a harapófogót Kis-Ázsiában.

Lényegében e küzdelemről ad hű képet a kiadvány szerzője, aki mint hadseregpáncsnok a fegyveres összecsapás kezdetétől a csata végéig részese — szervezője és vezetője volt az egyes hadműveleteknek: ily módon a leghivatottabb krónikás ismerteti a Kaukázusért folyó harcok történetét.

A gazdag levéltári és könyvészeti források felhasználásával megírt mű bevezetőjében Grecsko marsall a Kaukázus gazdasági és katonapolitikai helyzetét, valamint jelentőségét mutatja be. A szovjetállam e területén található ipari és mezőgazdasági létesítmények, a földréz mélyében rejlő bányakincsek felsorolása, a Kaukázus hadászati fontosságának sokoldalú bizonyítása után végkövetkeztetésként rögzíti le, hogy annak megvédése a szovjet haza, a kommunizmust építő egész szovjet nép számára létfontosságú kérdés volt.

A szerző ezt követően a német agresszorok Kaukázussal kapcsolatos terveit elemzi. Fejtegetéséből kitűnik, hogy a hitleristák célkitűzései nem új-

keletük: évszázadok során hódító politikájuk fő célját a végeláthatatlan orosz, belorusz és ukrán földek, a szláv népek leigázása, kincseinek megkaparintása jelentette, ebben látták a világalom megszerzéséhez vezető utat.

A bevezető tájékoztatja az olvasót azokról az intézkedésekről is, amelyeket a hitleristák hitszergő támadását követően Szovjetunió kormányja és pártja a Kaukázus védelmére hozott. Egymás után jöttek létre a különböző szárazföldi, légi és haditengerészeti alakulatok, népfelkelő és partizánosztagok, amelyek nagy lelkesedéssel kapcsolódtak be a fasiszták ellen indított harcba.

Grecco marsall könyvének első részében a védelmi hadműveletekkel foglalkozik. Mint ismeretes, a Vörös Hadsereg 1941 végén megállította a hitleristák támadását: a moszkvai, a tyihvini és a rosztovi ütközetben komoly vereséget mért rájuk. Ezek a sikerek azt mutatták, hogy a háború menetében jelentős változások történtek. A moszkvai kudarc végérvényesen eltemette a „villámháború” tervét, szerteoszlatta a hitleri hadsereg legyőzhetetlenségének mítoszát. Az ellenség azonban ekkor még több vonatkozásban fölényben volt.

1942 elején a szovjet felderítő szervek jelentéseiből a katonai felső vezetés arra következtetett, hogy a hitleristák a háború súlypontját a sztálingárdi és észak-kaukázusi irányba helyezték át. A fasiszták 1942 tavaszán már egész nyíltan beszéltek a Kaukázus elfoglalásának tervéről. „Amikor az orosz olajforrások kimerülnek — jelentette ki Ribbentrop német külügyminiszter —, Oroszország térdrekenyszerül.”

A hitlerista főparancsnokság április 5-én kelt 41. számú utasításában meg is szabta a nyári hadjárat fő feladatait. Ezek szerint meg akarják fosztani a szovjet fegyveres erőket a legfontosabb hadigazdasági központokból, majd ily módon meggyengítve végleg szét akarják zúzni őket.

A támadó hadművelet végrehajtását a szovjet—német arcvonal déli szárnyán a „Dél” hadseregcsoportra bízta. Ezt a csoportot később „A” és „B” hadseregcsoportra bontották szét. A „B” hadseregcsoport azt a feladatot kapta, hogy az „A” hadseregcsoporttól északra támadjon, a megadott szaka-

szon nyomuljon a Donig, majd a Don és a Volga között délre fordulva érje el Sztálingrádot. Az „A” hadseregcsoportnak délen kellett támadnia, és a Don középső folyásáig kellett előnyomulnia. E csoport főerőire az a feladat várt, hogy betörjenek a Kaukázusba.

Grecco marsall a továbbiakban a szovjet—német arcvonal déli szárnyának helyzetét ismerteti, majd a kaukázusi csata első szakaszát — amely 1942. július 25-én kezdődött — eleveníti fel.

A szerző ezt követően számol be az újonnan alakult Észak-Kaukázusi Front helyzetéről és erőiről, valamint a sztavropoli, a krasznodari és a majkopi irányban lezajlott eseményekről.

A szovjet csapatok hősi helytállása, a helyi lakosok aktív támogatása, valamint az ellenség hátában folyó harc eredményeként a fasiszták nem tudták megvalósítani a kitűzött fő feladatot. Az Észak-Kaukázusi Front csapatai harcolva vonultak vissza a Kaukázus nyugati része felé és ezzel a kaukázusi irányban támadó „A” hadseregcsoport erőit magukra vonták. A lépésről lépésre való visszavonulás lehetővé tette, hogy az Észak-Kaukázusi Front csapatai időben védelmet foglaljanak a Kaukázus fő hegyvonulatának hágóiban és észak felől biztosítsák a Kaukázusontúlt.

Grecco marsall a Kaukázus előhegyeiben lezajlott harctevékenységről az I. rész 2. fejezetében számol be. Ennek keretében ismerteti a szovjet—német arcvonal déli szárnyának 1942 augusztusi helyzetét, a szovjet katonai vezetés intézkedéseit a Kaukázus megerősítésére. Felsőrolja a legfelsőbb főparancsnokság főhadiszállásának a Kaukázusontúli Front megerősítésére hozott döntéseit, rendkívül szemléletesen számol be a novorosszijszki védelmi hadműveletéről, a Nagy-Kaukázus hágóiban lezajlott harcselekményekről és a németeknek a Kaukázusontúlra való behatolási kísérletéről, amely a szovjet csapatok hősi harcának eredményeként meghiúsult.

Ezt követően Grecco marsall a Kaukázusért vívott csata védelmi szakaszának tanulságait összegezi — rendkívül tárgyilagosan.

A csata 5 hónapig tartott. E közben a fasiszta csapatok óriási veszteségek árán elérték a Kaukázus láncának lábait és a Tyerek folyót, de meghiúsult minden olyan kísérletük, hogy döntő

csapást mérjenek a Kaukázust védő csapatokra, előre törjenek Bakuig, behatoljanak a Kaukázusontúlra és ki- jussanak a Fekete-tenger partjaira. A szovjet csapatok megtörték a német hadseregek támadó erejét, arra kény- szerítették őket, hogy védelembe men- jenek át, majd megteremtették a fel- tételeket a Kaukázus területéről való teljes kiűzésükhöz. Erről a szerző, könyvének második részében számol be.

Az 1942-es esztendő végével együtt végetért a Nagy Honvédő Háború vé- delmi szakasza is. A szovjet csapatok Sztálingrádnál 22 ellenséges hadosz- tályt kerítettek be. Ez a fegyvertény alapjaiban rázta meg a hitleri hadi- gépezetet.

A szerző a fordulatot előidéző tények sorát idézi. Ezek mind-mind a szovjet nép áldozatvállalásának ragyogó példái. A szovjet emberek ugyanis éjt nappá téve dolgoztak, hogy ne csak pótolják azokat a veszteségeket, amelyeket a szovjet fegyveres erők a háború első, védelmi szakaszában elszenvedtek, ha- nem előteremtsék mindazt, amit a fasiszta rablók kiűzéséért indított tá- madás megkövetelt. Grecsko marsall mindenekelőtt az ezzel kapcsolatos elő- készítő munkáról számol be. Az olvasó szinte maga előtt látja azt a hatalmas mozgást, ami a támadást megelőzte. A szerző nagy-nagy tisztelettel és szere- tettel beszél azokról a parancsnokokról is, akik az egyes támadó hadművele- tetek megtervezték és sikerre vitték. Ám ugyanakkor soha nem feledkezik meg az egyszerű harcosok méltatásáról

sem. Rendkívül érdekfeszítően számol be Grecsko marsall a juzsnaja ozjorej- kai és a sztanyieskai deszanthadműve- letről. Értékelései napjainkban is érvé- nyesek.

A mű további részében örökíti meg a szerző a kubáni hídfőben lezajlott harci eseményeket. Ennek keretében olvashatunk Krasznodar, Krimszkaja felszabadításáért vívott harcokról. Krimszkaja elvesztésével az ellenséget érzékeny veszteség érte. Itt volt ugya- nis védelmének fő láncszeme, a Kubán folyó és Novorosszijszk között. Am hiába volt a hitleristák minden ellen- állása, a szovjet csapatok rövidesen áttörték az ún. „kék vonalat” is és fel- szabadították Novorosszijszket és a Tamany-félszigetet is.

A Tamany-félsziget 1943. október 9-i felszabadításával véget is ért a Kauká- zusért vívott csata. A Fekete-tenger és Kaszpi-tenger közötti óriási területről egy szálig kiűzték a német fasiszta betolakodókat.

E rendkívül értékes mű utolsó feje- zetében Grecsko marsall a támadás mérlegét készítette el. E józan és tár- gyilagos értékelésből kitűnik a harcok résztvevői, a szovjet emberek bátor helytállása és kiváló hazaszeretete. A könyv mondanivalójának jobb megér- tését szolgálják a kitűnően megszer- kesztett vázlatok. A mellékletben meg- találja az olvasó mindazokat a front-, hadsereg- és más magasabbegység- parancsnokok nevét, akik a Kaukazu- sért vívott harcokban részt vettek.

A kiadványt minden katonaolvasó- nak ajánljuk.

Molnár Pál